

očevidnost (evidentia). U pogl. trećem prikazuje g. pisac skepticizam, subjektizam i pravu nauku kršćanske filozofije, koju on zove dogmatizmom, da naime naš razum može da pozna istinu.

U drugom dijelu govor je o odnosu razuma prema vjeri. Zgodno ističe g. pisac, kako je bezvjerstvo štetno i neprirodno; prikazuje krivu nauku agnosticizma i evolucionizma, a onda nauku katoličku o objavi Božijoj i vjeri. — U drugom pogl. govori o potrebi vjere i završuje zgodnim poklikom: Natrag k vjeri!

Knjižica je napisana stilom jednostavnim i laganim bez govorničkog nakita, ali s ljubavi napram istini i rodu svome. Preporučujem.

Dr. Pazman.

Grivec dr. F.: Pravoslavlje. U 8° str. 117. Ljubljana 1918. Izdalo Apostolstvo sv. Ćirila in Metoda. Tiskala katoliška tiskarna.

Pisac u uvodu spominje, da je ovu knjigu napisao mjesto drugoga izdanja svoje knjige »Vzhodno crkveno vprašanje«, koja je ugledala svijetlo god. 1909. u Mariboru kao otisak iz bog. časopisa »Voditelj«. Svrha je ovoga djela upoznati čitaoca s prilikama što vladaju u crkvama na istoku. Pisac i može tu svrhu postići, jer se on kroz sav svoj život intenzivno ovim pitanjem bavi i pozna je dobro literaturu. Knjiga se raspada u dva dijela: u prvom govori pisac o pravoslavju teoretski, a u drugom daje pregled o crkvi u Grčkoj, Rusiji, Ukrajini, Srbiji, Bugarskoj i Rumunjskoj.

Na pitanje, što nas katolike dijeli od pravoslavnih, odgovara pisac navodeći historijski razvitak istočnoga raskola i razlike dogmatične i liturgične između istočne i zapadne crkve. — Na daljnje pitanje, da li je istočna crkva pravoslavna t. j. ortodokсна, odgovara pisac jesno polazeći s tog stanovišta, da crkva kao crkva nije odstupila od pravovjerne nauke, kako su je naučali sedam prvih crkvenih sabora. Vladike i bogoslovi odstupili su doduše u

koječem od pravovjerja, praksa se crkve ne slaže više s naukom ovih prvih sabora, dapače ni simbolične knjige nisu si suglasne; ali sve to nema obvezatnosti za vjernike već jedino nauk sabora, a taj je nad svaku sumnju ortodoksan. — Sa stajališta istočne crkve, katolička i nesjedinjena crkva su dvije sestrice, ali istočna crkva sa svoga vlastitoga stajališta nije više prava crkva. — Goruće pitanje jest o vrhovnom crkvenom poglavarstvu rimskoga Pape, kojega istočna Crkva ne priznaje i za to nema crkvenog jedinstva. — Pisac zatim opširno govori o duhu pravoslavlja. Istočna crkva ima u sebi nešto nemoderna, a to je konzervativizam i formalizam njezin; ali ima i nešto moderna, a to su dodirne točke s protestantizmom, galikanizmom, jansenizmom i jozefinizmom. Dapače danas imade u istočnoj crkvi i modernizma.

Drugi dio knjige je praktičan: pregled pravoslavne crkve. Grčka crkva imade sedam autokefalnih neovisnih crkava. 1. Carigradska patrijaršija vezana je danas na tursku državu. 2. Crkva u kraljevini Grčkoj, pod upravu koje spadaju pravoslavni na Kreti, Albaniji, Epiru, Makedoniji i Tesaliji. 3. Crkva koja ima svoje sjedište u samostanu sv. Katarine na Sinaju. 4. otok Kipar. 5. Aleksandrija. 6. Antiohija. 7. Jeruzalem, ta tri starodrevna patrijarhata i danas su još nezavisne crkvene korporacije. — Posebno poglavlje posvećeno je ruskoj crkvi. Tu se spominje koljevka ruske crkve, Kijev, prelaz duhovne vlasti na Moskvu, utemeljenje patrijarhata u Moskvi, ruska sinoda, a u posebnom poglavlju opisuju pisac crkveno življenje u Rusiji poglavite sekte poimence starovjerce i bogoiskaatelje, napokon ima kratak osvrt na današnje prilike ondje u savezu sa revolucijom. — Što se tiče pravoslavlja u Srbiji, pisac spominje u kratko historijat, da je srpsko pravoslavlje u uskom savezu sa srpskom povijesti. Crkvenih organizacija imade pet; jedna za kraljevinu, druga za Crnogoru, treća za Bosnu, če-

tvrtva za Dalmaciju, a peta u Sr. Karlovcima za pravoslavne u bivšoj monarhiji. — I crkva u Bugarskoj srasla se sa državom, a bila je u velikoj borbi s grčkom crkvom. Glava bugarske crkve je Exarh, koji je stolovao u Carigradu sve do g. 1913. — I u Rumunjskoj postoji od 1885. autokefalna crkva u Bukureštu za pravoslavne Rumunje u kraljevini. Za one u Ugarskoj imade metropolija u Sibinju, za one u Bukovini u Černovicama, dok su Rumunji u Besarabiji morali priznavati rusku sinodu.

Težište pravoslavlja nalazi se u Rusiji. Tamo će i ostati. Pisac završuje svoju knjigu sa poglavljem o ujedinjenju. To je ideal mnogih prijatelja unije. Po ljudsku sudeći imade za to malo izgleda, ali nedokučivi su putevi Božji. Od Boga se ta milost mora prositi, kako to čini katolička Crkva. — Ovo vanredno zanimivo i aktuelno djelo preporučujem.

Dr. P a z m a n.

O. Casel O. S. B.: *Das Gedächtnis des Herrn in der altchristlichen Liturgie.* Freiburg i. Br. 1918. Herder'sche Verlagshandlung. U maloj 8-i str. 37. Cijena 90 Pf.

To je drugi sveščić djela pod naslovom »Ecclesia orans« od opata Ildefonsa Herwegena, koje smo ocijenili u 3. broju ove smotre na str. 271. Dok je pisac prvoga sveščića razložio nam temelj liturgičkoga života sa gledišta filozofskog i psihološkog te pri tom upozorivao nas, kako da to i s modernoga gledišta shvatimo; to nas pisac ovoga drugoga sveščića uvodi u praktičnu liturgiju, i to u srce i središte njezino, u kanon euharističkoga bogoslužja. U predgovoru (Vorwort) prikazuje nam pisac važnost starokršćanske liturgije za sadašnjost. U pogl. I. riše nam, kako je nastala starokršćanska žrtva evkaristična iz duha i pobožnosti vjernikâ; u pogl. II. prikazuje nam sadržaj evkarističke žrtve; u pogl. III. riše nam značajku molitava evkarističnih, spoređuje ih s drugim molitvama i prika-

zuje nam, kako je od toga nastao današnji rimski kanon. -- Kako već rekoh kod recenzije prvoga sveska, to je polje skroz neobrađeno, vidici novi i nepoznati, predmet zahtijeva zaseban studij, a kad pročitaš, milo ti je, što si doznao nešto tako važna, lijepa, starodrevnu stvar s novoga gledišta. Ovo povjesničko-liturgičko razmatranje plodonosno je i korisno i za religiozni današnji život. Preporučujem.

Dr. P a z m a n.

Ries Dr. Josef: *Die Mische eine ernste Pastoralionsorge.* U 8° str. 4+76. Freiburg i. Br. 1918. Herder'sche Verlagshandlung. Cijena M 1.70.

Ovo je treći sveščić izdanja pod naslovom »Hirt und Herde« kao priloga za savremenu dušobrižničku službu što je izdaje nadb. misijonarski institut u Freiburgu. Pitanje je ovo zgodno odabrano, jer je praktično, veoma često se susreće dušobrižnik s ovim pitanjem u svojoj pastoračiji, pa je dobro i korisno, ako se svi stim pitanjem dobro upoznađu. Treba naime unijeti dovoljno svijetla, da se vidi sva mizerija mješovitih ženidbi. Na temelju brojnih sabranih ma i nepotpunih statističkih podataka upozoruje pisac ponajprije na dvostruku činjenicu, naime da broj mješovitih sveudilj raste, a broj čistih katoličkih brakova postojano pada. Prva kobna posljedica toga jest, da se ogromni broj brakova ne sklapa crkveno nego samo civilno. Druga kobna posljedica mješovitih brakova jest, da se djeca iz takvih brakova krštavaju i odgajaju ne u katoličkoj Crkvi nego većinom u nekatoličkoj sekci. Treća kobna posljedica jest, da se među takvim supruzima učvršćuje vjerski indiferentizam, budući da jedna stranka drugoj za volju od svojih religioznih prava pobušta. dužnosti kršćanske iz obzira ljudskog zanemaruju, da katolička stranka prelazi na protestantizam i tako se množe slučajevi opostazije. Među ostalim nevoljama pokazule statistika, da su